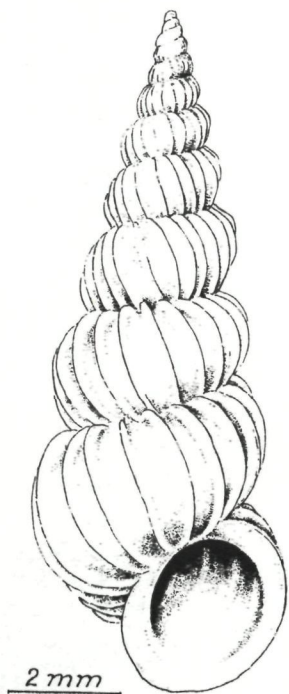

Witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* levend op een golfbreker te Koksijde

Ingrid Jonckheere

Aangemoedigd door het gunstige laagtij en de prachtige waarnemingen tijdens de SWG-excursie op 11 maart te Audresselles besloot ik op 13 maart ondanks het slechte weer toch maar een strandwandeling te maken. De dag voordien bezocht ik met enkele vrienden de baai van Heist (zie verder in dit nummer), het werd dus hoogtijd om ook weer eens het Koksijds strand aan een inspectie te onderwerpen.

Het eerste wat opviel bij het betreden van het uitgestrekte strand was het groot aantal strandvissers, die overal hun netten hadden uitgespreid, en de lege vloedlijn. Ik liep dan ook maar meteen door naar de dichtstbijzijnde lange golfbreker. In de laagwaterlijn lagen tal van levende zaagjes *Donax vittatus*, enkele levende halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*, 2 levende witte dunschaal *Abra alba*, 1 levende stevige strandschelp *Spisula solida*, enkele lege doubletjes rechtsgestrepte strandschelp *Tellina fabulus*. Opvallend was het ontbreken van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. Ik zag maar 2 doubletten. Tussen de blokken van de golfbreker vond ik een 2-tal verse zeeappels *Psammechinus miliaris*. Hangend aan de blokken en liggend op het zandstrand vond ik tal van legsels van de groene bladkieuwworm *Eulalia viridis*. Vooral dicht tegen de laagwater lag een tapijt van levende schelpkokerwormen *Janice conchilega*.

Fig. 1. *Epitonium clathratulum*

Onderaan enkele blokken hingen toefjes bladachtig hoornwier *Flustra foliacea*. Plotseling vond ik op de zijkant van een blok die bedekt was met *Polydora ciliata* een klein horentje. Ik controleerde natuurlijk ook nog alle andere rotsblokken in de buurt

maar zonder resultaat. Ik ging dan maar tussen de kluwens mossels op zoek naar andere diertjes maar het regende en waaide hard zodat ik besloot om de terugtocht aan te vatten.

Toen ik thuis kwam legde ik meteen het gevonden kleine horentje onder de lampen van mijn stereoscopische microscoop. Groot was mijn blijdschap toen ik zag dat het een levende witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* bleek te zijn. Het exemplaar is 4,7 mm groot. Vaak vind je op het strand lege horentjes maar nooit eerder vond ik te Koksijde een levende exemplaar. Wel vond ik in 1999 (de exacte datum vind ik niet meer terug) in de vloedlijn tussen Blankenberge en Zeebrugge ook al een juveniele levende witte wenteltrap (2,6 mm). Tijdens deze periode waren echter zandsuppleties aan de gang op dit stuk strand. Ik vermoed dat het exemplaar dat ik toen vond dankzij deze zandopspuitingen op het strand terecht kwam.

E. clathratulum is een torenvormig horentje met 11 tot 12 windingen. De oppervlaktesculptuur bestaat uit veel smalle en niet sterk geprononceerde ribben. (Entrop, 1959) Er zijn tussen de 18 en 22 ribben per winding. De ruimten tussen de ribben zijn breder dan de ribben en glad. De mondopening is rond-ovaal. De mondrand is verdikt doordat hij met een rib samenvalt. Er is geen navel.

De kleur is zwak doorschijnend wit. De laatste winding van het exemplaar gevonden te Koksijde was licht roze.

Over de hoogte van de schelp vind je in de literatuur verschillende waarden. Den Hartog (1987) meldt als hoogte 17 mm, in andere werken spreekt men vooral van 12-13 mm. Het horentje is max. 4 mm breed. De laatste winding bevat 40-42% van de totale hoogte van de schelp. (Fretter & Graham, 1982)

Wat opvalt wanneer je jonge exemplaren van witte wenteltrap bekijkt is de verhouding tussen de breedte en de hoogte. Een volwassen exemplaar is veel slanker (fig. 1). Bij juveniele exemplaren is de eerste winding veel breder dan bij adulte exemplaren. (fig. 2)

Fig. 2. Juveniele *Epitonium clathratulum*

E. clathratulum kan makkelijk onderscheiden worden van *E. clathrus* door het groot aantal fijne ribben op de windingen. (fig. 3)

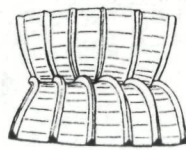
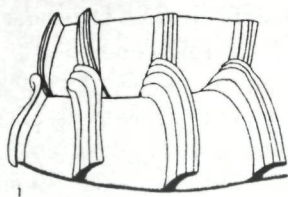

Fig. 3. 1) *Epitonium clathrus* en 2) *E. clathratulum*

Over de levenswijze van *E. clathratulum* is niet zoveel bekend. Fretter & Graham (1982) beschrijven de soort als een vleeseter. Den Hartog (1987) verzamelde heel wat exemplaren langs de Baskische kust in zuidwest Frankrijk. Hij ontdekte dat deze diertjes zich daar voeden met gedeeltelijk verteerd voedsel en/of slijm uit de maagholte van de zeeanemoon *Bunodosoma biscayensis*. Hij nam een aantal anemonen en *E. clathratulum* mee en observeerde hen in een aquarium. De wenteltrappen beklommen de anemoon tot aan de mondschijf, staken hun snuit door de mondspleet in de maagholte om zich zo te voeden. De observatie leerde dat *E. clathratulum* actief werd nadat zijn gastheer werd gevoed. Dit gedrag kan alleen maar betekenen dat de slak niet in de eerste plaats is geïnteresseerd in het weefsel van zijn gastheer maar wel in het verteerd voedsel en/of slijm. De anemonen werden enkel gevoed met *Mytilus edulis*. Onderzoek van de maagholte van *Bunodosoma biscayensis* die in het veld verzameld werden leerde dat zo'n 90% van de voedselresten van *Mytilus edulis* afkomstig waren, ook werden resten van krab gevonden. Wat ook opviel was de *E. clathratulum* nooit vers mosselvlees at.

Van *E. clathrus* is bekend dat zij predeert op de anemoon *Anemonia sulcata* en ook op andere anemonen (Fretter & Graham, 1982). Welke andere soorten staat niet vermeld. Gezien *Bunodosoma biscayensis* bij ons niet voorkomt is het zeer waarschijnlijk dat ook *E. clathratulum* predeert op andere anemonen.

E. clathratulum is geslachtsrijp vanaf een hoogte van 10-12,5 mm. Exemplaren met die hoogte werden met eikapsels in het veld gevonden (Den Hartog, 1987). Hoe oud deze exemplaren zijn, is niet duidelijk.

De verspreiding van *E. clathratulum* gaat van de westelijke Middellandse zee tot Noorwegen. De soort is ook in het Kattegat te vinden (Fretter & Graham, 1982). Ze

vermelden de soort als zeldzaam in Noordwest Europa. Volgens Fretter en Graham (1982) leeft de soort van 30 tot 100 meter diep. Den Hartog (1987) citeert Bouchet & Warén (1985) die de soort ook in het getijdengebied melden. Dit is waarschijnlijk correcter. De waarneming die door mij beschreven wordt vond plaats in het getijdengebied en tijdens de meerdaagse excursie van de SWG in 1992 in de Boullonnais werd te Pointe aux Oies, halfweg tussen Wimereux en Audresselles op 20 april 1992 drie exemplaren van *E. clathratulum* in situ levend aangetroffen (Udekem d'Acoz d', C. & G. Rappé, 1993) dit ook in het getijdengebied (mondelinge mededeling).

Ik ging via onze site op het web op zoek naar alle meldingen *E. clathratulum* die beschreven werden in de Strandvlo. In de lijst van bijvangsten van Oostendse vissers (Vanwalleghem, 1984) wordt melding gemaakt van *E. clathratulum*. In dit artikel is niet duidelijk of het levende exemplaren betreft en ook niet waar die precies gevonden zijn. Dit artikel handelt over de visserij in het kanaal en de Ierse zee.

Van alle andere meldingen van *E. clathratulum* in de Strandvlo is het niet duidelijk of het al dan niet levende horentjes betreft.

Verder in de literatuur vermeldt Backeljau, 1986 de soort in de lijst van de recente mariene mollusken van België. Hij citeert 2 levende exemplaren die 1971 werden opgevisst nabij 'De Hinders'.

Uit bovenstaand relaas blijkt dat er nog heel wat onduidelijkheden zijn over de levenswijze van *Epitonium clathratulum*. Dat de soort wel degelijk in de getijdenzone kan voorkomen bewijzen de vondsten langs de Baskische kust (Zuidwest Frankrijk). (Den Hartog, 1987) en het exemplaar gevonden te Koksijde. Door de afwezigheid van de zeeanemoon *Bunodosoma biscayensis* en de weinige gegevens bekend vanuit de literatuur is het echter nog steeds onduidelijk waarmee *E. clathratulum* zich hier voedt.

Summary

On March the 13th 2001 one specimen of *Epitonium clathratulum* was found alive at the end of the first long groyne at Koksijde (Belgium). Study of species collected at the Côte Basque SW. France learned that the specimen feeds on partly digested food in the gastric cavity of *Bunodosoma biscayensis* (Den Hartog, 1987). Due to the absence of this sea-anemone on the Belgium coast, the question on the food of *E. clathratulum* here remains open.

Literatuur

- Backeljau, T., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België. Brussel: KBIN. Studiedocumenten nr. 29.
- Den Hartog, J.C., 1987. Observations on the wenteltrap *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1797) (Prosobranchia, Epitoniidae) and the sea anemone *Bunodosoma biscayensis* (Ficher, 1874) (Actiniaria, Actiniidae). *Basteria*, (51): 95-108.
- Entrop Bob, 1959. Schelpen vinden en herkennen. Zutphen: Thieme. 324 p.
- Fretter, V., & A. Graham, 1982. The prosobranch molluscs of Britain and Denmark. Part 7 – 'Heterogastropoda', Cerithiopsacea, Triforacea, Epitonacea, Eulimacea. – *J. Moll. Stud.*, suppl. 11: 363-434.
- Udekem d'Acoz d', C. & G. Rappé, 1993. Verslag SWG-weekend in de Boulonnais (17-20 april 1992). *De Strandvlo*, (13): 68-75.
- Vanwalleghe, R., 1984. Mollusken in de bijvangsten van Oostendse vissers. II. *De Strandvlo*, (4): 20-22.

Figuren:

- Fig. 1 en 2 naar Fretter en Graham (1982)
Fig. 3 naar Prud'homme van Reine (1990)

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde